

ESHAB-I KEHF VAKIFLARI

Prof.Dr.Refet YINANÇ

Mağara Yararı veya Yedi Uyurlar denen Eshâbü'l-Kehf (Ashab-ı Kehf). Roma İmparatorluğu devrinde Hıristiyanlığı kabul eden fakat putperestler tarafından takibata uğratılan kişiler ve onların menkıbesi olup Kur'an'da da zikredilir (1).

Menkıbeye göre, Diyar-ı Rum'un bir şehrinde Hıristiyan olan birkaç genç, putperest hükümdarı Dakyus (Dakyanus)'un takibatına uğrayarak şehirden kaçarlar. Yolda rastladıkları bir çoban ve Kıtırmir adlı köpeğini de yanlarına alarak içinde su bulunan bir mağaraya sığınıp uykuya dalarlar. Putperest hükümdar bu gençleri yakalamak için maiyeti ile mağaranın önüne kadar gelirse de köpekden korkup içeri giremez. Mağaranın kuzeye bakan girişini duvarlarla ördürüp geri şehre döner. Aradan çok zaman geçer. Bir gün bir sürü sahibi mağaranın girişindeki duvarı yıktırıp buraya koyunları için bir ağıl yaptırır. Ancak uyuyan gençleri gören olmaz. Uykudan uyanan gençler henüz tehlikede oldukları zannı ile korkup içlerinden birini şehre ekmek almaya gönderirler. Oysa aradan 309 yıl geçmiş, bu süre içinde de putperestler Hıristiyan olmuştur. Ekmekçiye verilen bir paradan, bir zamanlar aranan gençlerin ortaya çıktıkları anlaşılır. Devrin hükümdarı ölümden sonra vücutların da ruhlar gibi girileceği inancını doğrulayan bu olaya çok sevinir. Mağaraya dönen genç ve arkadaşları yeniden uykuya dalıp sır olurlar. Mağaranın bulunduğu yere daha sonra bir kilise yaptırılır.

Bu rivayete göre, putperest hüküm-

darın Deçyus (249-251) ve Hıristiyan hükümdarın da II. Teheodosyus (408-450) olduğu tahmin edilmektedir.

Diğer bir rivayete göre ise Havari-ler'den biri Efsus şehrine gider. Şehirde puta tapıldığı için bir hamamda tellaklık yaparak gençleri Hıristiyan olmaya teşvik eder. Bir gün hükümdarın oğlu hafif meşreb bir kadınla hamama girerken Havari kendisine bunun doğru olmadığını anlatır ve bu fikrinden vazgeçirir. Başka bir defasında ise sözünü dinlemez. Ancak Tanrı günahkârların her ikisini de helak eder.Olayı duyan hükümdar Havari'nin tutuklanmasını ister. Havari, Hıristiyanlığı kabul eden gençlerle kaçıp yolda rastladıkları bir çoban ve köpeğini de yanlarına alarak şehrin yakınındaki bir mağaraya sığınır. Macera diğer menkıbede anlatıldığı gibi sonuçlanır. Gençlerin sayısı rivayetlere göre 3 ile 13 arasında değişir (2).

Çin'den İspanya'ya kadar 33 yerde Eshab-ı Kehf 'e atfedilen yer mevcuttur (3). Tarihi kaynaklar daha çok Efsus ve Efes şehirlerini kaydederler. Efsus adının kaynaklarda Arabibus, Arabsus, Arbusus, ve Ebsus şeklinde kaydedildiği görülür. En son Efsus şeklini alan şehrin adının yazış ve telaffuz benzerliği yüzünden Efesus ve Tarsus ile karıştırıldığı anlaşılmak-

(1) Kur'an, Kehf Suresi, Ayet 10-26.

(2) A.J. Wensinck, Eshâbü'lkehf, İsl. Ans., C. IV, s.371-372.

(3) L.Masionon, Opera Minora, C.III. s. 151-159; Krş F.Gökcan, Kur'an-ı Kerim'e göre Ashab-ı Kehf kıssası, Tayyib Okic Armağanı, s.131-146.

tadır. Nitekim aşağıda sunacağımız belgeler ve vakıf kayıtları Selçuklular ve Osmanlılar zamanında da Eshab-ı Kehf'in yerinin Efsus yani bugünkü Afşin olarak bilindiğini ortaya koymaktadır. Asırlarca Osmanlı hakimiyetinde kalmış olan Efesos (Selçuk), Tarsus ve Amman ile ilgili tahrir ve evkaf defterlerinde Eshab-ı Kehf'e ait hiç bir kayda rastlanmamış olması da bu hususu teyid etmektedir. İslâm dünyası kadar Hıristiyan dünyası için de kutsal bir yer olan Eshab-ı Kehf Mağarası'nın artık kesin bir şekilde Afşin'de olduğunu kabul ve ilân etmek gerekmektedir.

I- Eshab-ı Kehf'de Selçuklu ve Dulkadirli Eserleri:

Bizans devrinde olduğu gibi Selçuklu fethinden sonra da bir ziyaretgâh haline gelen Efsus, Eshab-ı Kehf Mağarası bitişiğinde bulunan kilise harabeleri üzerine Maraş valisi Nusretüddin Hasan tarafından XIII. yüzyıl başlarında bir ribat ve bir cami yaptırılarak vakıf tesis edilmiştir (4). Kitabelerinin kaydına göre, bu eserlerden ribat, İzzeddin Keykâvus devrinde 612 (1215) yılında, cami ise Alaaddin Keybubad zamanında 630 (1233) tarihinde inşa edilmiştir (5).

Selçuklulardan sonra bölgede bir beylik kurmuş olan Dulkadir Oğulları, Nusretüddin Hasan Bey'in vakıflarını yenileyerek tamir ettirdikleri eski tesislere yenilerini ilave etmişlerdir. Dulkadir Beylerinden Süleyman Bey Eshab-ı Kehf'de bir bina (buk'a) yaptırmış, oğlu Alaüddeve Bey bu binayı tamir ettirip burada ayrıca bir medrese inşa ettirmiş (6). Rüstem Bey'in kızı olan zevcesi Şems Hatun da bir mescid yaptırmıştır. Mescid'in kitâbesi Ramazan 905 (Mart 1500) tarihini verdiğine göre (7) medrese de aynı tarihlerde inşa edilmiş olmalı. Zira Alaüddeve Bey ile kendisinden önceki Dulkadir beylerinin yaptırmış olduğu tesisleri kaydeden vakfiyesi 906 (1501) tarihlidir (8).

Eshab-ı Kehf'de Dulkadirli'ler'a ait tesbit edebildiğimiz son eser Şehsuvar oğlu Ali Bey'in veziri Minnet Çelebi Mescidi'dir Kitâbesinin kaydından an-

laşılacağı gibi Minnet Çelebi İbn Kaba Naib adıyla meşhurdur. Bundan dolayı halk arasında bir zamanlar Kaba Naib Mescidi adıyla da tanınmış olan Mescid, Kanunî Süleyman devrinde 937 (1531) yılında inşa edilmiştir (9).

Dulkadir Beyliği devrinde cami, mescid, medrese, ribat ve zaviyeler ile bir külliye haline gelen Eshab-ı Kehf tesislerine eskilerine ilâve olarak yeni vakıf gelirleri tahsis edilmiştir (10).

(4) Mükremin Halil Yınanç, Elbistan, İsl. Ans., C.IV, s. 226-227.

(5) M.H. Yınanç, Maraş Emirleri, TTEM, sayı 84, s. 91-92.

(6) Alâüddeve Bey Vakfiyesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter no. 590, s.122.

(7)

1 عمرت هذا القبة الشريفة سيده الخواتين شمس خاتون
بنت رستم في ايام دولة الملك العادل علا الدولة بن
(سليمان ...)

2 دلقاد عز نصره ..... رمضان سنة خمسه وتسعمايه

(8) Dulkadir Beyleri'nin yaptırmış olduğu vakıf abideler, yayına sunmuş olduğumuz Dulkadir Beyliği adlı eserimizde tanıtılmıştır.

(9)

1- بنى وعمر هذا المسجد الجديد مع حجراته الثلث التي
تحية لروح المغفور المرحوم بنت چلبى

2- المشتهر باين قبائبات الذى هو اعظم وزراء على بك بن
شهورار بك ذى القادر

3- وذلك البناء وقع وتم في ايام السلطان الاعظم سلطان
سليمان بن سلطان سليم خان

4- من ال عثمان في اواخر ذى القعدة المبارك من سنة سبع
وثلاثين وتسعمائة

Kitabelerin metinlerini merhum Ord. Prof. Mükrimin Halil Yınanç'ın Eshab-ı Kehf'i ziyareti sırasında not ettiği küçük bir defterden almış bulunuyoruz.

(10) Bu külliyyeden günümüze sadece bir cami, bir ribat ve bir kervansaray kalmış olup bu eserler restore edilmiştir. Cami mağaranın tam önüne kilise harabesi üzerine yapılmış ve bir çok kez tamir görmüştür. Dulkadirli'ler'e ait kitabeler caminin tamir kitabesi ile Paşa Çardağı denen yandaki kısma ilave edilmiş olan mescidin kitabeleridir. Ayrıca ribat içinde de bir mescid vardır. Ribat içinde aynı zamanda muhtelif tarikat-

Daha sonra Osmanlı padişahlarının be-
ratları ile yenilenen ve devam ettirilen
vakıf gelirlerini Dulkadirli hükümdarı
Alaüddevle Bey'in 906 (1501) tarihli
vakfiyesi ile tahrir defterleri içinde
rastladığımız kayıt ve belgelerden tes-
bit etmiş bulunuyoruz (11).

II- Vakıf Gelirleri :

1- Eshab-ı-Kehf ve pazarının bacı,
1565 yılında Eshabü'l-Kehf'ten 215,
pazarından elde edilen yıllık gelir ise
1200 akça kaydedilmiştir. Aynı yılda
burada 3'ü mücerred (bekâr) olmak üze-
re 33 nefer vergi nüfusu vardı. Eşleri
ve çocukları ile 1565'de Eshabı-Kehf'-
de yaklaşık 150 kişi yaşıyordu.

2- Efsus Köyü'nün yarısı Eshab-ı-
Kehf'deki cami ve zaviyeye vakfe-
dilmişdir. XVI. yüzyıl tahrir defterle-
rine Yarpuz adıyla da kaydedilmiş olan
Efsus, 1565'te 172'si müzevvec (evli),
122'si mücerred (bekâr) olmak üzere
294 vergi nüfusu olan bir köydü. Evli
vergi nüfusu ortalama 5 kişilik bir aile
kabul edildiğine göre 1565 yılında Ef-
sus'ta (172 x 5= 860 + 122) 982 nüfus
yaşıyordu. Efsus Köyü'nün diğer yarısı
ise burada bulunan Dede Baba Zaviye-
si'ne vakfedilmiştir. Efsus'un yıllık
geliri vakfa dahil olan sekiz değirmen
ile birlikte 18.552 akçe idi.

XVI. yüzyılda Elbistan kazasının
Orta niyabet nahiyesine bağlı olan Ef-
sus, daha sonra nahiye olmuş 1944 yı-
lından itibaren Maraş'a tabi bir ilçe
merkezi haline getirilerek Afşin adını
almıştır.

3- Efsus'da bulunan boyahaneden
elde edilen 3855 akçe.

4- Nişanid Köyü. Bugün adı Başüştü
olan köyün 1565 te 35 i mücerred ol-
mak üzere 110 vergi nüfusu yıllık 5645
akçe geliri vardı. Köy halkı Eshab-ı-
Kehf'e hizmet mukabili vergiden muaf
tutulmuştur.

5- Büyük Sevin Köyü. 1565'te 86
vergi nüfusu 3111 akçe geliri vardı.

6- Küçük Sevin Mezraası'nın geli-
rinin yarısı (178 akçe).

7- Aşık Kilisesi Köyü. 1565'te 3 mü-
cerred olmak üzere 16 vergi nüfusu
1426 akçe geliri vardı.

8- Kaya Pınar Köyü. Alaüddevle
Bey Vakfiyesi' nde adı Pınarbaşı ola-
rak kaydedilen köyün mezkûr tarihte
2'si mücerred olmak üzere 18 vergi nü-
fusu 1762 akçe geliri vardı.

9- Çoban Pınarı Köyü. Afşin ile Es-
hab-ı-Kehf arasında bulunan ve menkı-
bede sözü edilen çobana atfen bu adı
alan köyün 8 vergi nüfusu 433 akçe ge-
liri vardı. Köyde bulunan ve vakfa da-
hil olan 13 değirmenden biri Alaüd-
devle Bey'in zevcesi Şems Hatun'a aitti.

Günümüzde Afşin'in içme suyu bu-
radan temin edilmektedir.

10- Kışlacık Köyü. 2'si mücerred 7
vergi nüfusu 550 akçe geliri vardı.

11- Kara Kaya Mezraası, geliri 332
akçe idi.

12- Çanakçı Mezraası, geliri 518
akçe idi.

13- Arab Yurdu Mezraası, geliri 160
akçe idi.

14- Ovacık Ardıç Mezraası, geliri
240 akçe idi.

15- Resül Hacılı yaylakları (Ağçe
pınar, Eynel ağaç ve Orgacık), gelirleri
50 şer akçeden 150 akçe idi.

16- Saruca Eyne Beği Çiftliği, ge-
liri 200 akçe idi.

Ayrıca bu yörede Sakin (25 i mü-
cerred 72 nefer), Ağçe koyunlu(7 si

ların zaviyeleri bulunuyordu. Medresenin nerede ol-
duğu kesin olarak bilinmemekle beraber kervansara-
yın medrese olarak kullanılmış olması muhtemeldir.
Prof.Dr. Tahsin Özgüç ve Mahmut Akok Kervansara-
yın bir handan ziyade medreseyi andırdığını belir-
terek "kervansarayın ticarî ehemmiyeti olan bir abide
olmadığını, ana yola sapa bir yere, dinî maksatla yani
mukaddes mahalli aileleriyle ziyaret edip orada bir
müddet kalan insanların ikametine tahsis edilmiş bir
anıt olduğunu, plânıyla Selçuklu kervansaraylarından
ayrıldığını, kendine has yeni bir tipi temsil ettiğini"
ileri sürmüşlerdir. (Yıllık Araştırmalar Dergisi II,
Ankara 1958, s.77-91)

(11) Alaüddevle Bey Vakfiyesi, Vakıflar Genel
Müdürlüğü Arşivi, D. no.590, s.122; Maraş Tahrir
Defteri, Başbakanlık Arşivi, No. 402, s.1181-1193;
Maraş Tahrir Defteri, Tapu ve Kadastro Genel Mü-
dürlüğü Arşivi, No. 108,V.407-414. Yayına hazırla-
dığımız bu sonuncu defter A.Ü. Osmanlı Tarihi Araş-
tırma ve Uygulama Merkezi'nde baskıdadır.

mücerred 13 nefer), Döngелеli taifesine tabi Sarubaş (2 si mücerred 12 nefer) ve Boynu Yoğunlu (5 i mücerred 21 nefer) cemaatleri Eshabü'l-Kehf'e hizmet mukabili vergiden (avarız-ı divaniye ve tekalif-i örfiyeden) muaf tutulmuşlardır. Cemaatlardan elde edilen hâsıl 3158 akçe idi.

17- Kayseri'nin Koramaz nahiyesine bağlı Parsama Köyü. Bu köyün malikânesinin tamamı Eshabü'l-Kehf'teki medreseye vakfedilmiştir. Bugün adı Çavuşağa olan köyün 1565 de 96 nefer vergi nüfusu vardı (12).

III- Vakfın Mütevellileri:

Eshab-ı-Kehf müderrisleri ile zaviye şeyhleri arasında XVIII. yüzyıl ortalarında çıkan bir ihtilaf sonunda taraflar hakkında verilen kararın aşağıda sunacağımız bir suretinden ve Maraş Tahrir Defteri'ne düşülen kayıtlardan Eshabü'l-Kehf'teki cami, zaviye ve buk'a'nın vakıf mütevellisi ve şeyhlerinin 724 (1324) yılından beri Emir Hüsameddin bin es-Seyyid Hüseyin-el-Hüseynî et-Tirmizî'nin ahfadından olduğunu öğreniyoruz. Seyyid Hüseyin Tirmizî bize Mevlana Celâleddin Rûmî'nin hocası Seyyid Burhaneddin Tirmizî'yi hatırlatmaktadır. Bilindiği gibi Burhaneddin Tirmizî, Mevlânâ'ya dokuz yıl müşidlik yaptıktan sonra Kayseri'ye gitmiş ve tahminen 1241 yılında orada vefat etmiştir (13). Vakfın ilk mütevellisi Emir Hüsameddin'in babası Hüseyin, seyyid ünvanı ve Tirmizî nisbeti dolayısıyla, Mevlânâ'nın hocası Burhaneddin Tirmizî neslinden olmalı. Bu takdirde Burhaneddin Tirmizî'nin ölümünden sonra evlatlarının zaviyedarlık ve mütevellilik görevleri ile kutsal bir yer olan Eshab-ı-Kehf'e yerleşmiş olmaları kuvvetle muhtemeldir.

Alaüddeve Bey Eshab-ı-Kehf Medresesi müderrisine yıllık 3000 gümüş dirhem para ile 80 mud hinta (buğday), Müderris yardımcısına 3000 dirhem para, camiin müezzinine ise 75 Halebt akçe tahsis etmiştir.

1565'te Eshab-ı-Kehf müderrisleri Abdülaziz oğlu Mevlâna Ali Fakih ile Muhiddin oğlu Yakub Halife ve kardeşi Yusuf idi. Camiin imamı Aydoğmuş

oğlu Ali Fatih, hatibi ise Aydoğmuş oğlu Ümmet idi.

1166 (1752) yılında Medresenin müderrisleri Mehmed Zeki ve Ahmed idi. Zaviyenin mütevellileri ise Seyyid Hüseyin Tirmizî neslinden Seyyid Yahya, Seyyid Osman, Seyyid Ömer ve Seyyid Ahmed idiler.

Eshab-ı-Kehf Medresesi'ne sadece Kayseri'de Parsama Köyü tahsis edilmiş olduğu halde, müderrisleri Mehmed Zeki ve Ahmed aynı yerdeki cami, zaviye ve buk'aya vakfedilen köylerin ve mezraaların medrese vakfından olduğunu iddia ederek zaviye vakfına müdahale etmişler, Fakat 1143 (1730) yılında yapılan mahkeme sonunda Maraş naibi müderrisler için men-i müdahale kararı vermiştir. Bu karara rağmen müderrisler iki yıl sonra 1145-(1732) sütte saadete müracaat ederek "vakfiyede zaviye kaydının olmadığını, esasen Eshab-ı-Kehf'in medreseden başka zaviyesi bulunmadığını" ileri sürerek Haremeyn Defteri'nde fetva ile terkin edildiği halde Hâkânî Defteri'ndeki kaydın da ref ve terkinini istemişler ve buna da muvaffak olmuşlar. Üstelik 1156 (1743) yılında müderrislerden Mehmed Zeki, Kayseri kadısı olan babası vasıtasıyla uydurma bir vakfiye ihdas edip haksız yere vakıf gelirlerine tasarruf etmeye devam etmiştir.

Zaviyedarlar ile müderrisler arasındaki ihtilaf daha sonraki yıllarda da devam etmiş nihayet 1164 (1752) yılında Elbistan naibi huzurunda yapılan duruşmada müderrislerin ellerinde vakfiye olmadığı anlaşılacak tekrar men-i müdahale kararı verilmiştir. Müderrislerin cebren vakfa müdahale etmek istemeleri üzerine tahkikat derinleştirilince vakfın 723 (1323) yılında yapıldığı Eshabü'l-Kehf'teki zaviye şeyhliğinin Seyyid Hüseyin Tirmizî evladlarına şart edildiği, hatta 1090 (1679) yılında Osmanlı Padişahı IV. Mehmed'in bu

(12) Kayseri Tahrir Defteri, TKA, No.136, s.132, Defterde köyün Alaüddeve oğlu Şahrub Beg vakfı olduğu kaydedilmiştir.

(13) Abdülbâki Gölpınarlı, Mevlânâ Celâleddin, İstanbul 1959, s.45-46.

hususta ferman verdiği, vakfın Darüssaade Ağası Yusuf Ağa'nın arzı ile Haremeyn (Mekke ve Medine) Muhasebe Defteri'ne kaydedilerek Selatin Vakfı olarak nezarete ilhak edildiği anlaşılmıştır.

BA.Nr.402, S.1180-(Belge.1)

Zikr olan evkaf-ı Eshab-ı Kehf-i şerifi merhum ve mağfur Sultan Alaaddin vakf idüüb serbestlik tarikiyle tasarruf olunması şart idüüb sonra ümera-i Dulkadirî vali olunduklarında ber karar-ı sâbık vakfiyeti mukarrer ve muhakkak tutub temessükler virüüb bâdehu Alaüddeve ve Ali Beg merhum dahi takarriürnâmeler virüüb tasarruf idermiş. Bu vechile tasarrufları ehl-i yukuf ve âyân-ı memleket ve vilâyet şهادetiyle sübut bulup defter-i cedid-i hâkânîde yine ol vechile kayd olundu. Ve Alaüddeve Beg merhum Çoban Pınarı nam mevzi hâlî ve muattal olub ve mârifî ve meşhur olan Eshab-ı Kehf'in adâdından olan Çoban-ı mârifîsun koyunları otlağı ve kendünün menzili olub, kenduler Dakyanos'dan kaçub taleb-i haşret-i hari aleyhim idüklerinde Efsus nam şehirden kalkub zikr olan Çoban Pınarı'na geliüb mezkur Çoban-rahme lehu anda bulub ol dahi koyunları hafızı olan Kıtmir'i bile alub ol Kehf-i Şerife müteveccih olduklarından sonra mezbûr Çoban Pınarı hâlî ve muattal olmağın saâdat-ı şerifiyeden fahri's saadat merhum ve mağfur leh Seyyid Hüseyin el-Hüseyinî'ye merhum Alaüddeve Beg yurd tarikiyle virüüb ve mahsulünden Eshab-ı Kehf-i Şerif müezzini olan kimesneye her senede yetmiş beş Halebî akçe virmek üzere eline temessük virüüb, ol dahi içinde erceğizler idüüb ve hağçecikler idüüb, ihya ve imaret idüüb, hamam bina eylemiş. İla hazi'l yevm merhum-ı mezkûrın emlâki ve evladı ve ensabı içinde sâkin olub, haricden bi vech-i mine'l vücuh kimesne dahl ve taarruz idegelmiş almayub. Ali Beg merhum dahi mukarrer tutub, haliya yine ol vechile kayd olundu. Ve Resul Hacılı yaylaklar ol cemaatin yaylaklarıdır. Rûsumdan kimesne nesne virmezler, kendilere mahsus yaylaklardır. Ve sair evkâf dahi alâ ma sâbık maktû'îl kadem ve makrurî'l kalem vakfa tasarruf olunu gelmiştir. Yine ol vechile kayd olundu (*).

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi No. 108, s. 409.-(Belge.2)

Maraş kazasına tabi Elbistan'da vaki Alaüddevele bina ve vakf eylediği Eshabü'l kehfü's-Şerif medresesi müderrisleri olan kıdvetü'l ulemai'l muhakkıkın Mehmed Zeki ve Ahmed-zide ilmihima-südde-i sa'adete arzihal idüüb vakıf-ı mumaileyh evkâfı karyelerinden Orta Niyabet nahiyesinde Efsus nam-ı diğer Yarpuz nam karyesinin nısf mahsuli ile sair kurasının mecmu-ı mahsulünün öşrin vakfiye-i mamülün bihasında evlad-ı zükûrdan mütevellî olanlara ve maadasın medrese-i mezburede müderris olanlara şart idüüb kadimül' eyyamdan şart-ı vakıf üzere zabt oluna gelüb Eshabü'l kehf'in medrese'den başka zaviye ve eser-i binası olmadığından gayri Mahülüm bihasında dahi zaviye tahrir olunmayayub lakin defter-i hâkânide mugayir-i vakfiye-i mamülün biha Efsus karyesinin nısfı vakf-ı cami ve zaviye-i Eshabü'l Kehfü's-Şerif ve nısf-ı aheri vakf-ı zaviyeyi Dede Baba tahrir olduğuna binaen bundan akdem Hasan ve Fazlı nam kimesneler evladdan değil iken evladdan Hüseyin bir tarik ile Haremeyn muhasebesine Eshabü'l Kehf medresesi deyü kayd etdirmeleriyle Medrese mahsulüne' mahsulü olmak üzere müdahale ve bundan akdem Anadolu kazaskeri huzurunda mürafaa-ı şer' olundukda vakfiye-i mamülün biha mucebince² kaydı mukaddes ve hılaf-ı Vakfiye-i mamülün biha idüği müceb-

(*) Başbakanlık Arşivi'nde 998 numarada kayıtlı defter içinde bulunan bu kayıt daha önce Sayın Mithat Sertoğlu tarafından yayınlanmıştır. (Ashab-ı Kehf Vakıflarına dair orijinal bir belge, VD, sayı X, s.129-132). Ancak aynı kayıt bazı küçük ifade farklılıkları ve bir cümle fazlası ile yine Başbakanlık Arşivinde 402 nolu Maraş Tahrir Defteri içinde yer almıştır. (S.1180). 998 numarada bulunan kayıt, bu defterden ihtisar edilmiştir. Bu bakımdan hem kaydın aslını vermek hem de farklıları belirtmek için metni aynen vermeyi uygun bulduk. Sayın Sertoğlu metinde geçen Efsus'u sondaki sin (x) harfi kısa yazıldığı için Efsun, Halebi akçesini Çelebi akçesi, defterde kayıtlı Yarpuz adını da ye (x) harfinin altında bir nokta fazla olduğundan Parpur şeklinde okumuştur. Altı çizili kısımlar yayınlanmış olan metinde yoktur.

bet ve hüccet-i şer'iyyeye nazar olunub ve defter-i Hâkânî de vakfiyyeye mugayir kayd tahrir olunsa vakfiyyeye amel olunur deyu fetvayı şerife verilmele mazmun-ı vakfiye ile zabt olunmak üzere ferman-ı âlî sadır ve mucebince amel olunub lakin mezburan Hasan ve Fazlı'nın oğulları hâlâ mütevellî olmalarıyla medrese-i mezbure mahsûlünü fuzulî zabt ve vakf-ı mezbûr darüssaade ağası nezaretinde olmağla Haremeynü's.-Şerifeyn müfettişi senedatlarıyla ahali mahzarı ve kadısı arzına bade'n nazar vukû ilam ve Eshâbü'l Keflü's-Şerif ve zaviyesi kaydı vakfiyyeye mugayir olmağla zaviyedarlık kaydı terkin sâlefüz zikr Efsus karyesinin nisîf mahsulü kur'anın mahsulünün öşrû evladdan mütevellî olanlara maadası medrese-i mezkurede müderris olanlar tarafından zabt ve tasarruf itdürülüb tarafeyne hilâf-ı vakfiyye ve Hüccet-i şer'iyye bir dürlü müdahale ve muaraza itdürülmek için müderris olanların yedlerine müceddeden berat-ı şerif verilüb lakin defter-i hâkânîde olan zaviye kaydı sehven terkin olunmamağla ref' ve terkin olunmak için defter-i mufassala şerh verilmele babında inayet rica ve Haremeyn'de olan zaviye kaydı fetvayı şerife ve nâzır-ı vakf arzıyla terkin ve defter-i hâkânîde sehven terkin olmamağla mukaddema Haremeyn-i şerifeyn ilâmı ve nâzır-ı vakf arzlarına bila mugayir vakfiyye defter-i hâkânîde fasid olan zaviye kaydı dahi tevliyetil muhtac olduğu iftihârü'l emacid Reisü'l küttab-dâme ilmuhu defter-i mufassalî getürdüb mugayir vakfiye defter-i hâkânîde fasid olan zaviye kaydı ref' ve terkin olunmak için kaleminle şerh viresin deyu vârid olan emr-i âlî mucebince şerh verildi. F1 21 Receb sene 1145

Gafere el-Fakir Ahmed et-tevkiî el-Vezir

Tapu ve Kadastro Gn.Md. Arşivinde 108 nolu defter içine konmuş karar suretinin metni:

Mefârirü'l-sâdâtü'l-kiram Seyyid Yahya ve Seyyid Osman ve Seyyid Ömer ve Seyyid Ahmed -zidet şerefehüsüdde-i saadete arzuhal idüb Maraş Sancağında Orta Niyabet nahiyesinde

Efsus nam-ı diğér Yarpuz sakinlerinden ve es-Seyyid eş-Şeyh Hüseyin el-Hüseyinî et-Tirmizî evladından olup nahiyeye-i mezburede vâki Eshâbü'l-Kehfü's-Şerif evkafından yalnız Efsus nam-ı diğér Yarpuz nam karyenin nisîfı Dede Baba Zaviyesi'ne meşrû ve nisîf-ı aherî cami-i şerîfin, kurâ ve mazâri Eshâbü'l-Kehfü's-Şerîf Zaviyesine meşrut ve tevliyet, evlâdiyyet ve meşrutiyet üzere üç yüz seneden berü ila haza elan defter-i hâkânî mucebince tasarruf ve amel olunub, ve nahiyeye-i mezburede vâki' Eshâbü'l-Kehfü's-Şerîf Medresesi için Kayseriyye Sancağı'nda Koramaz nahiyesinde Parsama nam karyenin tamam-ı malikânesi meşrut-ı vakfî olub bir dürlü dahl olınmak icab etmez iken haliya medrese-i mezbûr müderrisleri Mehmed Zeki ve Ahmed hilâf-ı defter-i hâkânî zaviye-i mezbure evkâfına taarruz itmeleriyle kırk üç tarihinde Maraş naibi Ahmed huzurunda mürâfaa-yı şer' olunub muarızlardan men'i birle yedlerine ilâm ve âsitâneye geldiklerinde defter emini ilâmıyla emr-i âlişân sâdir ve Mehmed Zeki Beg'in babası Ahmed elli altı senesinde Kayseriyye kadısı olmak hasebiyle bir müzevver vakfiye ihdasın ve bir neferiyle defter-i hâkânîye kayd ve mahallin tevkiî kalemiyle tashih ve üç yüz seneden berü âdet-i kadimelerine halel ve defter-i hâkânî'de ve gerek Haremeyn'de bunların zaviye kaydiyesi Eshâbü'l-Kehf eser-i binâsı yokdur deyu terkin iddirüb ve altmış dört senesinde Elbistan naibi huzurunda mürâfaa-yı şer' ve mezburenin yedlerinde ma'mûlün bihâ vakfiye olmadığı zâhir olmağla muarızları men'i birle, bunların yedlerine hüccet-i şer'iyye virmele inayet rica ve Maraş Sancağı'nda Orta Niyabet Nahiyesi'nde evkâf-ı buk'a-ı Eshâbü'l-kehf maa cami deyu yazıldığı, mahallinde on sekiz bin beş yüz akçe yazar karye-i Efsus nam-ı diğér Yarpuz nisîfı Eshâbü'L-Kehf ve nisîf-ı aherî Dede Baba Zaviyesi vakfı mecmûü'l-merremmet ve lâzım olan hidmetini idüb muarıza etmeyeler deyu, kurâ ve mezâri-i saire ile defter-i evkâfda muharrer kalemiyle başka, ve Kayseriyye Sancağı'nda Koramaz Nahiyesi'nde Parsama Karyesi malikânesi dahi vakf-ı Medrese-i Eshâbü'l-kehf deyu, ol dahi defter-

i mufassalda muharrer kalemiyle başka tahrir olduktan sonra, vakıf Orta Niyabet Nahiyesi'nde marü'z-zikr evkâfını, vakfiye-i bihâsında evlâd-ı zükûrundan mütevellî olanlara ve maada-sın müderrislere şart ve kadimden zabt olun gelüb ve Eshâbü'l-Kehf Zaviyesi'ni ve eser-i binâsı olmayub vakfiyede zaviye tahrir olmamış iken, mugayir-i vakfiye defter-i hâkântde nısfı Zaviye-i Eshâbü'l-kehf ve nısf-ı aheri Zaviye-i Dede Baba deyu tahrir ve defter-i hâkântde olan kayd fasiddir deyu iki nefer müderrisler iltiması ve Reisü'l-kütâb-ı esbâk ilamı kırk beş tarihinde defter-i hâkântde olan zaviye kaydı tevkii kalemiyle ref' ve terkin, ve şerh virildiği defter-i hâkântde ve tarihi şerhden iki sene mukaddem müderrisler evkâf-ı mezkûre mütavellileriyle niza ve sâdır olan emr-i âli mucibince mahallinde şeran mürâfaa müderrislerin iddialarını mübeyyen vakfiye-i ma'mülün-bihâ taleb olundukda asl-ı vakfiye-i ma'mülün-bihâ ibrazında aciz ve iraddan eyledikleri bir kıta sûret-i vakfiye-i ma'mülün bihâ olmayub, hak mütevelliler yedinde olduğu Maraş Nâibi Maraş Beylerbeyisine bade'l-ifham arz, ve kuyudâtı defterhânedan bade'l-ihrâç, "*evkâf-ı buk'a maa cami ve Zaviye-i Eshâbü'l-Kehf. ve mezkûrî'l-Kadîm cemaatler dahi hidmetkârân-ı makâm-ı mezbûr*" deyu muharrer kalemiyle tahrir, ve medrese vakfı dahi Kayseriyye Sancağı'nda olduğundan defter emini arzuhal mucibince kırk üç tarihinde maliyeden emr-i şerif verildiği dahi Haremeyn muhasebesinde der kenar olunub, ve eshâb-ı arzuhal eazze-i kirâmdan merhûm es-Seyyid Şeyh Hüseyin el-Hüseynt et-Tirmizî evlâdından üç yüz seneden müteceviz buk'a ve cami ve zaviyenin meşihat ve tevliyetine eba an ced berat ile mutasarrıf ve medrese vakfı Kayseriyye'de iken müderrisinden Mehmed Zeki'nin babası mukadde-mâ Kayseriyye kadısı iken bir müzevir sûret-i vakfiye peyda ve cami ve zaviye ve buk'a vakfı için medresenindür deyu nazar ve, inde'l-mürâfaa asl-ı vakfiye-i ma'mülün-bihâ kadir olmayub o gaibi hallak olduğu veçh-i meşrûh üzere bade'l-ilâm defter emni

arzu mucibince emr-i şerff verilmiş iken mezburlar memnu'olmayub kuvvet-i ir-tişa ile vakfının defter-i hâkântde mukayyed mahalli medrese vakfı olmak üzere tashih ve terkin ve müşarû'n-ileyh hazretlerinin buk'a ve câmi-i şerif ve zaviyesini ibtal ve vakfı tağyir ve kadr-i külli itmeleriyle mez-kûrların hilâf-ı şart-i vakıf ve kadimi ve defter-i hâkântye muhalif şerhleri yine tevkif kalemiyle ref ve terkin ve ber mucbe-i defter-i hâkânt-i kadîmsi üzere zabt itdürülmesi için kıdvetü'n-nüvvâbü'l-müteşerri'n Marâş kazası naibi mev-lânâ-zide ilmihu-dahi başka arz ve hicret-i seniyye-i sultanü'l-enbiya aleyhi efdalü's-salât ve's-selâmın yediyüz yirmi dördüncü senesi tarihiyle müverrah sabık-ı selatin-i Zülkadiriyye'den ibraz eyledikleri bir kıta berâtdar meşihat-ı zaviye-i müntr ki Eshâbü'l-Kehf ve'l-kiram Rıdvan Allahu Teala aleyhim ecma'n siyadet- penah Şeriat-intibah el-Emir Hüsameddin bin es-Seyyid el-Hüseynt et-Tirmizi hazretlerine meşruta kılındığı mezkur ve müserrah ve bin doksan tarihinde güztde-i selâtin-i Osmaniyân'dan cennet mekân firdevs-i işan merhum ve mağfurileyh Sultan Mehmed Han bin Sultan İbrahim Han Gazi hazretlerinin tuğrayı garrâlarıyla ma'nun bir kıta' a ferman dahi zaviye-i mezbure şeyhliği ve kitabet ve cibayeti ve darüssadetü's-şerffe ağası müteveffa Yusuf Ağa'nın arzı ile müceddeden Haremeynü's-Şerffeyn Muhasebe'sine kayıt ve nezaretlerine ilhak ve maliyeden verilen berât ve badehu tevârih-i muhtelifeler ile ita buyurulan üç kıta minvâl-ı meşrûh üzere olan bazı nâhak beratlar ibraz etmeleriyle bu suretde vakf-ı mezbur vakf-ı kadîm olub hîn-i tahrirde muharrer-i vilâyet esna-i tahririnde vakfının vakfiyesi ibraz olunmadığından buk'a ve cami-i şerff ve zaviye vakfını dahi başka tahrir ve defatir-i evkâf ve mufassala sebt ve tahrir ve hîn-i tahrirden kırkbeş tarihine gelince ber mucbe-i defter-i hâkânt ve rilen bir fermân-i şerff ile zabt olunagelmış iken müderrislerin ezkadîm buk'a ve cami-i şerff ve zaviye vakfını ref' ve terkin ve medrese vakfı olmak üzere bâ-hatt-ı tevkif şerh verdirmeleri

